

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ ВІРТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

¹Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У роботі висвітлено поняття інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх соціальних педагогів, її складові, розмежовано сфери використання віртуального простору в освіті студентів, визначено царини використання віртуального інтегрованого простору знань.

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційна компетентність, соціальний педагог, віртуальний простір, інтернет-технології, комп'ютерні технології, медіа технології.*

Keywords: *information and communication competence, social pedagogue, virtual space, Internet technologies, computer technologies, media technologies*

Розвиток сучасного суспільства характеризується стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та поширенням культу знань. Інформація стає головною цінністю, а уміння швидко і якісно працювати з нею – найнеобхіднішими навичками сучасної молоді. В усіх сферах життя суспільства інформатизація займає чільне місце. Використання нових інформаційних технологій охоплює як дозвіллеву діяльність, так і навчальну, трудову. Наразі студенти широко використовують у повсякденному житті досягнення сучасної науки, користуючись віртуальним простором як додатковою сферою спілкування, навчання, життя. Успішна реалізація особистості в умовах інформаційного суспільства залежить саме від можливості орієнтуватися в ньому, швидко здобувати, використовувати та передавати інформацію. Такі особистісні якості можуть стати підґрунтям для підготовки майбутніх фахівців. Тому, на нашу думку, формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх професіоналів займає важливе місце у суспільстві знань.

Розвиток науки, культури, технологій, соціальної сфери зумовлює виникнення нових професій. Однією з них є професія соціального педагога. Соціальний педагог – фахівець соціальної сфери, який працює з різними категоріями клієнтів (діти шкільного віку, особи з особливими потребами, особи звільнені з місць позбавлення волі, прийомні, фостерні, малозабезпечені сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, люди похилого віку та ін.). Відносно молода та затребувана у суспільстві професія потребує підготовки відповідних висококваліфікованих кадрів. Беручи до уваги стрімку інформатизацію сучасного суспільства, успішна реалізація молодого фахівця у професійній сфері неможлива без його компетентності у віртуальному просторі. Ми вважаємо, що невід'ємною ланкою в освіті майбутнього соціального педагога має бути його підготовка до роботи з різними категоріями населення засобами віртуального простору.

Метою роботи є розкриття поняття інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх соціальних педагогів, її складові та особливості їх формування засобами віртуального простору.

В структурі професійної компетентності В. Бубнов, А. Гуржій, М. Жалдак, Г. Козлакова, Н. Морзе виділяють інформаційно-комунікаційну компетентність. Питанням віртуального простору присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних учених, як Л. Анциферова, П. Балтес, П. Дітюк, О. Комісарова, С. Кремльова, О. Кудашкіна, С. Максименко, М. Назар, В. Плешаков, О. Сміслова, М. Смульсон, Р. Стернберг та ін.

У Національній доктрині розвитку освіти (Україна XXI століття) зазначено, що пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві [4].

Причини особливої уваги до розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності очевидні, адже процеси глобалізації й інформатизації, за яких обсяг людських знань кожного року збільшується принаймні вдвічі, стимулюють різноманітні дослідження. Здатність адаптуватися до умов і технологій, які часто змінюються у сучасному суспільстві, особливо актуальна для соціального педагога. Адже у сучасних умовах навіть у період навчання майбутнього соціального педагога відбувається зміна декількох поколінь інформаційно-комунікаційних технологій, які впливають як на процеси соціалізації молодого покоління, так і на процес соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями клієнтів. Тому у процесі професійної підготовки соціального педагога необхідно формувати не тільки професійно-орієнтовані знання та уміння, але й сприяти розвитку тих особистісних якостей випускників, які дозволили б їм у майбутньому вирішувати нові соціально-педагогічні завдання.

Нові вимоги суспільства до сучасного фахівця визначили інформаційно-комунікаційну компетентність як одну з базових, ключових. Крім цього, у підготовці майбутнього соціального педагога вона має деякі відмінні особливості: 1) пріоритетність (усе більшу вагу у складі діяльності сучасного соціального педагога набуває інформаційно-комунікаційна діяльність); 2) динамізм (при підготовці випускника недостатньо враховувати тільки сучасний стан інформатизації, необхідно орієнтуватися на тенденції інформаційно-комунікаційного розвитку); 3) оптимальність (у ситуації стрімкого розвитку віртуального простору необхідно готувати майбутнього соціального педагога до оптимальної інформаційно-комунікаційної діяльності, щоб справлятися з поставленими професійними завданнями).

Інформаційно-комунікаційну компетентність ми розглядаємо як одну з компетентностей, що характеризує професійні якості сучасного соціального педагога, формування якої є важливим завданням педагогічних вишів.

Інформаційно-комунікаційна компетентність соціального педагога розглядається нами у трьох аспектах: 1) як властива кожній освіченій людині універсальна особистісна компетентність, яка формується впродовж усього життя і вимагає дотримання наступності її формування під час вступу студента до вищого навчального закладу; 2) як загальнопрофесійна педагогічна компетентність, що властива кожному педагогу і вимагає міжпредметного формування через вивчення всіх навчальних дисциплін в університеті на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях; 3) як специфічна методична компетентність соціального педагога, яка формується через інтеграцію спеціальних інформаційних знань з предметами соціально-педагогічної підготовки [1, с. 45].

Перша складова інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього соціального педагога цінна тим, що вона формується не тільки під час цілеспрямованого педагогічного процесу, а більшою мірою у позанавчальній діяльності студента, зокрема на дозвіллі. Під час проведення нашого дослідження було виявлено найпопулярніші форми дозвілля студентів у віртуальному просторі:

- перегляд фільмів по телевізору і за допомогою електронної техніки online чи offline (стаціонарний комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, мобільний телефон та ін..);
- пошук і завантаження необхідної інформації в Інтернеті;
- спілкування з друзями, родичами, знайомими, "віртуальними приятелями" у соціальних мережах, блогах, чатах, за допомогою скайпу тощо;
- комп'ютерні ігри online та offline;
- віртуальний шопінг;
- читання літературних творів і наукових робіт за допомогою різноманітної електронної техніки online та offline;
- прослуховування музики, перегляд музичних відео кліпів за допомогою різної електронної техніки online та offline;
- навчання за допомогою комп'ютера (наприклад, вивчення іноземної мови, музичної грамотності за допомогою різних сайтів);
- комп'ютерна творчість, клуби за інтересами (фотографії, малювання, технічна творчість (моделювання), написання літературних, музичних творів, рецензій тощо);
- консультації online та offline;
- відвідування віртуальних семінарів, екскурсій, музеїв, концертів тощо.

Більшість студентів розуміють, що названі форми віртуального дозвілля можуть носити як чисто розважальний і, навіть, негативний (шкодити здоров'ю) характер, так і сприяти ґрунтовним міркуванням, обговоренню різноманітних важливих питань, критичному сприйманню поданої інформації тощо, тобто формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності як особистісної якості студента.

Формування другої і третьої складової поняття "інформаційно-комунікаційна компетентність майбутнього соціального педагога" відбувається через інтеграцію спеціальних інформаційних знань з предметами професійно-орієнтованої підготовки. Сучасні науковці зазначають, в системі сучасної (відкритої) освіти суттєво змінюється роль і функції викладача. Російський науковець В. Лупанов зазначає, що викладач зобов'язаний будувати відносини зі студентами на основі співпраці і взаємодопомоги [3]. Діяльність викладача при використанні віртуального простору зумовлює певні вимоги до його професійної компетентності: викладач повинен знати свій предмет і вміти вільно в зрозумілій формі викладати; уміти конструювати свої знання за допомогою освітніх технологій, формуючи мотивацію студентів до навчання за допомогою віртуальної комунікації; проведення занять за допомогою засобів віртуального простору потребує високого рівня психолого-педагогічних знань в галузі електронної педагогіки, медіаосвіти та певного рівня інформаційної культури; навчання повинно формувати особистісні й професійні інформаційно-комунікаційні компетентності

якості.

Український педагогічний простір наголошує, що віртуальний простір та інформатизація освіти розширює освітні можливості людини:

- у викладача окрім дошки і крейди, завдяки сучасному віртуальному простору та інтернет-технологіям, з'явилися нові засоби навчання: стало можливим організовувати вебінари, телеконференції і форуми за окремими предметами; створювати дошки оголошень і листи розсилки навчальних матеріалів; роводити консультації і роботу в чат-групі на довільну тематику; спілкуватися в режимі off-line (e-mail) та on-line (ICQ, Skype);
- застосування засобів віртуального простору дозволяє підвищити рівень самоосвіти, мотивації навчальної діяльності; створює нові можливості для творчості, отримання і закріплення різних професійних навичок, адже при роботі у мережі Інтернет студенти одразу залучені до активної пізнавальної діяльності;
- у процесі навчання студенти вчать не лише набувати і застосовувати знання, але й знаходити необхідні для них засоби навчання та джерела інформації, уміти працювати з цією інформацією/відомостями;
- реалізується інтегративний підхід до вивчення предмету і застосування віртуального простору (комп'ютерних технологій, медіатехнологій тощо);
- електронні підручники, посібники, тестові програми, додаткова література дозволяють повному будувати заняття за допомогою мультимедійних засобів;
- сучасні засоби навчання та інформаційні технології надають можливість викладачеві застосовувати проблемно орієнтований чи конструктивістський методи для індивідуалізації навчання і врахування навчального ритму кожного студента та для здійснення новими засобами контролю за успішністю учнів [2, с. 9].

Російський дослідник Ю. Тельнов підкреслює, що завдяки віртуальному інтегрованому простору знань (ВПЗ) виникає можливість об'єднати різні джерела інформації з різних дисциплін, спеціальностей і учасників освітнього процесу (викладачів і студентів) у рамках єдиної системи; забезпечити постійний розвиток системи за рахунок оновлення теоретичного знання і безперервного накопичення нового досвіду, набутого викладачами і студентами в ході навчального процесу; надавати інформацію, релевантну поставленому завданню кожному з учасників освітнього процесу відповідно до його знань, переваг і потреб [5, с. 38].

Головною метою формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього соціального педагога є підготовка студентів до повноцінної і ефективної участі в суспільному і професійному житті в умовах інформаційного суспільства.

Для українського освітнього простору залишається актуальною проблема формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього соціального педагога. Віртуальний простір тут може виступати одним із засобів формування компетентності.

Досліджувана проблема багатоаспектна і не може бути вичерпана даною роботою. Багато питань чекають на своє подальше вивчення і вирішення. Зокрема: значення інформаційно-комунікаційної компетентності соціального педагога у роботі з різними категоріями клієнтів, різними

соціальними групами, в різних соціальних інституціях тощо; характеристика інформаційно-комунікаційної компетентності у професіограмі соціального педагога; проблеми соціалізації, комунікації студентів у віртуальному просторі тощо.

Література

1. Березан В. І. Взаємозв'язок професійної та інформаційно-комунікаційної компетентностей соціального педагога / Березан В. І. // Психологічні та педагогічні науки у XXI столітті: перспективи та пріоритетні напрямки досліджень : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Україна, 9 травня 2014 р.). – К. : ГО “Київська наукова організація педагогіки та психології”, 2014. – С. 43–46.
2. Лещенко М. П. Відкрита освіта у категоріальному полі вітчизняних і зарубіжних учених / М. П. Лещенко, А. В. Яцишин [Електронний ресурс] // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – Т. 39. – Вип. 1. – С. 1–16. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf>
3. Лупанов В. Н. Социология открытого образования : актуальные проблемы становления и развития / В. Н. Лупанов [Электронный ресурс] // Современные проблемы науки и образования. – Российская Академия Естествознания. – 2008. – № 3. – Режим доступа: www.rae.ru
4. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ президента України від 17.04.2002 № 347/2002 / Президент України ; Указ, Доктрина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
5. Тельнов Ю. Ф. Реализация компетентностного подхода к обучению на основе управления знаниями / Ю. Ф. Тельнов // Научная сессия МИФИ. – 2007. – Т. 338. – С. 23–45.